

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр.58/00 и 44/02) и член 30 од Законот за основно образование (Службен весник на РСМ, бр. 161 од .2019 година и број 229 од 2020 година), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот Јазик и култура на Србите за VI одделение на деветгодишното основно образование.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Наставна програма по изборниот предмет

ЈАЗИК И КУЛТУРА НА СРБИТЕ

за VI одделение на деветгодишното основно образование

Наставни програм изборног предмета

ЈЕЗИК И КУЛТУРА СРБА

за 6. разред деветогодишњег основног образовања

Скопје, 2022

Назив на наставната програма	Јазик и култура на Србите
Назив наставног програма	Језик и култура Срба
Тип на наставна програма	Наставна програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за основно образование и воспитание
Врста наставног програма	Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба за основно образовање и воспитање
Одделение	VI одделение
Разред	б. разред
Број на часови неделно/годишно за реализација на наставната програма	Седмичен број часови: 2 ; годишен број часови: 72
Недељни/годишњи број/фонд часова за реализацију наставног програма	Недељни број часова: 2 ; годишњи број часова: 72
Цели на предметот Јазик и култура на Србите	Цели на наставата по предметот Јазик и култура на Србите се учениците да ги совладаат предвидените јазични содржини од областа на српскиот јазик и да се запознаат со одбраните дела од српската книжевност и со елементите на културата на српскиот народ. Наставата по овој предмет на учениците ќе им овозможи да развијат интерес за изучувањето јазик и книжевност во општотеориска смисла, а потоа и посебен интерес за изучување на српскиот јазик, книжевност и култура. Учениците треба да развиваат компетенции за јазично изразување и творење: слушање, говорење, читање и пишување на српски јазик; за доживување, толкување и вреднување книжевни дела; опишување театарски, филмски и други уметнички остварувања; за набљудување и опишување на околината; за усвојување знаења за српската историја и култура. Совладувањето на содржините во оваа програма на учениците ќе им овозможи да се стекнат со одредени знаења од областа на стандарднојазичниот систем на српскиот јазик и примената на српската јазичната норма во практиката; ќе се запознаат со улогата и со потребата од учењето и од негувањето на српскиот јазик и култура. Притоа, кај учениците треба да се поттикнува и развива меѓусебно дружење и зближување со припадниците на сите националности во Република Северна Македонија. При реализацијата на наставната програма учениците ќе развиваат способност за самостојно учење, самообразовање, комуникација, самостојно литературно и

Очекувани резултати на наставната програма за VI одделение

Циљеви предмета Језик и култура Срба

уметничко творење, усно и писмено јазично изразување, негување на српската култура и функционирање во современото општество.

Очекувани резултати од наставата по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за VI одделение од основното деветгодишно образование:

- обновување и утврдување на содржините/материјалот обработени во претходното одделение;
- усвојување јазични елементи (зборови и фрази) при обработката на предвидени тематски единици од областа на српскиот стандарднојазичен систем и нивната примена во изразување/дијалог со цел да се развива основа за комуникативната компетенција (правилен изговор и интонација) при именување предмети и суштества, искажување дејство, искажување особини на предмети и суштества, искажување директен и индиректен предмет, искажување намена, искажување просторни и временски односи, искажување начини на вршење дејства и средства со кои се врши дејството;
- оспособување за примена на елементарните граматички и правописни правила (опфатени со наставната програма) при усното и писменото изразување на српски јазик;
- оспособување за читање, усно и/или писмено прераскажување и доживување одбрани текстови од српската книжевност (поезија и проза), како и за усно и/или писмено прераскажување и опишување одбрани драмски текстови, случки, илустрации и сл. на српски стандарден јазик предвидени со наставната програма;
- запознавање на културата на српскиот народ и развивање почит кон културата на другите националности.

Циљеви наставног програма предмета Језик и култура Срба јесу савладавање предвиђених језичких содржаја из области српског језика, упознавање с одабраним делима српске книжевности и с елементима културе српског народа. Ова настава ученицима ќе омогуќи развијање интересовања за изучавање језика и книжевности с општетеоријског аспекта, а потом и посебно занимање за изучавање српског језика, книжевности и културе. Ученици треба да развијају компетенције за језичко изражавање и стварање: слушање, говорење, читање и писање на српском језику; доживљавање, тумачење и вредновање книжевних дела; описивање позоришних, филмских и других уметничких остварења; опажање и описивање околине; усвајање знања о српској историји и култури. Савладавање содржаја овог наставног програма ученицима ќе омогуќи стицање одређеног знања из области српског стандарднојезичког система и примене српске језичке норме у пракси; ученици ќе се упознати с улогом и потребом за учењем и неговањем српског језика и културе. Притом код ученика треба да се подстиче и развија меѓусобно дружење и зближавање с припадницима свих националности у Републици Северној Македонији. Током реализације наставног програма ученици ќе развијати способности самосталног учења, самообразовања, комуникације, самосталног книжевног и уметничког стваралаштва, усменог и писменог језичког изражавања, неговања српске културе и функционисања у савременом друштву.

	<p>Резултати учења наставе изборног предмета Језик и култура Срба за 6. разред деветогодишњег основног образовања:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обнављање и утврђивање градива/материје савладаног у претходном разреду; – усвајање језичких елемената (речи и фраза) приликом обраде предвиђених тематских јединица из области српског стандарднојезичког система и њихова примена у изражавању/дијалогу с циљем развијања основа комуникативне компетенције (правилни изговор и интонација) приликом именовања предмета и бића, исказивања радње, исказивања особина предмета и бића, исказивања правог и неправог објекта, исказивања намене, исказивања просторних и временских односа, исказивања начина вршења радње и средства којим се врши радња; – оспособљавање за примену елементарних граматичких и правописних правила (обухваћених наставним програмом) у усменом и писменом изражавању на српском језику; – оспособљавање за читање и усмено и/или писмено препричавање и доживљавање одабраних текстова (поетских и прозних) из српске књижевности, као и оспособљавање за усмено и/или писмено препричавање односно описивање на српском стандардном језику одабраних драмских текстова, догађаја, илустрација и сл. обухваћених наставним програмом; – упознавање с културом српског народа и развијање поштовања културе других националности.
<p>Компоненти на наставната програма</p> <p>Тематске целине наставног програма</p>	<p>Наставната програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите поделена е на три компоненти (подрачја): Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите.</p> <p>Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба подељен је на три тематске целине: Слушање и говорење, Читање и писање и Култура Срба.</p>
<p>Материјално-технички и просторни услови</p> <p>Материјално-технички и просторни услови</p>	<p>Програмата во однос на просторните услови се темели врз Нормативот за простор, опрема и наставни сретства за деветогодишното основно образование, кој го донел министерот за образование и наука.</p> <p>У погледу просторних услова за рад Наставни програм је усклађен са Нормативом о простору, опреми и наставним средствима за деветогодишње основно образование, који је донео министар за образование и науку.</p>

<p>Норматив на наставен кадар</p> <p>Врста стручне спреме наставника</p>	<p>За реализација на наставната програма по предметот Јазик и култура на Србите, а согласно со Законот за основно образование на Република Северна Македонија, се предвидува наставата да ја реализираат наставници кои завршиле:</p> <p>–Филолошки факултет–Дипломиран професор по српски јазик и литература (наставна насока) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p> <p>–Филолошки факултет-Дипломиран професор по историја на книжевностите на народите на СФРЈ со српскохрватски јазик (по стара програма, наставна насока)VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p> <p>–Филолошки факултет–Дипломиран филолог по српски јазик и литература VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС со завршена педагошко-психолошка и методска подготовка според соодветна акредитирана програма;</p> <p>–Филолошки факултет Дипломиран професор по македонски јазик и литература со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од матичната катедра) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p> <p>–Филолошки факултет–Дипломиран професор со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од другите катедри) VII/1, т.е. VIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС.</p>
--	---

Реден број	Резултати од учење	Содржини и поими	Активности и методи	Стандарди за оценување на постигнувањата
//	//	//	//	//
Редни број	Исходи учења	Садржаји и појмови	Активности и методе	Стандарди за оцењување образовних постигнућа

	<p>Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица ќе бити способен/способна да:</p>			<p>Ученикот/ученичката може да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица може да:</p>
Тематска целина: СЛУШАЊЕ И ГОВОРЕЊЕ				
1.	<p>– препричава текст/ситуацију с истицањем карактеристика ликова, односно учесника радње;</p> <p>– прича о стварном и/или замишљеном догађају користећи се елементима композиционе форме.</p>	<p>Препричавање и причање:</p> <p>– препричавање текста/ситуације с истицањем карактеристика ликова;</p> <p>– причање с наглашавањем композиционих елемената (увод, ток радње, градација, место и обим кулминације и завршетак).</p> <p>Појмови: препричавање, причање, главно, споредно, ликови, особине, машта, утисак, расположење, интересовање, подстрек, услов, поређење, тврдња, доказ, закључак.</p> <p>Тематска област: ближе и шире окружење, људи у окружењу.</p>	<p>– Вежбања за препричавање:</p> <p>Ученици треба да чују причу о неком догађају, нпр.: <i>У аутобусу је била велика гужва кад је ушла девојка плаве косе везане у реп. У тој гужви она је окренула главу лево па десно и неке путнике ударила репом по лицу. Због тога је у аутобусу дошло до негодовања, добацивања. Касније су о том догађају многи путници, сваки на свој начин, РАЗЛИЧИТИМ СТИЛОМ, причали својим укућанима или пријателјима.</i></p> <p>Потом, наставник дели улоге ученицима који овај догађај треба да препричају различитим стиловима (варијететима), односно у улози новинара, баке с пијаци, полицајца, пензионера, мангупа, пијанца, детета, сликара, глумца, занатлије, војника итд.</p> <p>– Вежбања за причање:</p> <p>Наставник саопштава ученицима да ће данас покушати да једну кратку причу испричају на различите начине. Сваки</p>	<p>– уз помоћ наставника препричава текст/ ситуацију с истицањем карактеристика ликова;</p> <p>– сликовито препричава и описује текст/ситуацију с истицањем карактеристика ликова;</p> <p>– уз помоћ наставника прича о замишљеном догађају користећи се елементима композиционе форме;</p> <p>– прича о замишљеном догађају на основу дате теме користећи се елементима композиционе форме.</p>

ученик треба да извуче листић на коме је написано упутство о томе који тип приповедања треба применити: причање у трећем лицу једнине прошлог времена (Догодило му се...), у трећем лицу једнине садашњег времена (Догађа му се...), у првом лицу једнине прошлог времена (Догодило ми се...), у првом лицу једнине садашњег времена (Догађа ми се...); причање у дијалогској форми (– Петре! – О, здраво, Свето!); причање у облику унакрсних питања и одговора (Од када се знате? Где сте се упознали?); причање у облику писма, дневника, унутрашњег монолога; причање у којему о истом догађају на различите начине приповеда неколико ученика и сл.

Наставник захтева да се ученици припреме да испричају ЈЕДАН СВОЈ ДОЖИВЉАЈ, нпр. *Како сам се обрадовао (или уплашио, изненадио), Најбољи дан у мом животу, Један леп сусрет на летњем распусту* и сл. Ученици треба да размисле и направе план. Треба да изаберу речи које ће им помоћи да осликају тему свог приповедања, односно да испричају нешто о неком свом доживљају (успех, поклон, оздрављење, путовање, откриће, сусрет с драгом особом); затим речи којим ће описати доживљено осећање (радост, узбуђење, топлина, раздраганост); као и речи којима, на пример, могу изразити

			<p>последнице доживљене радости (смех, скакање, сијање лица, сјај у очима) итд.</p> <p>Ученици посматрају илустрацију из уџбеника. Треба да се потруде да је добро разумеју, да замисле како су део ње, како се они налазе у ситуацијама приказаним на илустрацији. Наставник им објашњава да треба да причају о доживљеном амбијенту, актерима, детаљима и предметима на илустрацији, као да их додирују и осећају. Шта би било када би ова илустрација оживела? О чему би причали њени ликови.</p>	
2.	<p>– раликује опис статичких и динамичких појава у природи и упоређује улоге пејзажа;</p> <p>– уочава и тумачи одлике и функције дескрипције (у опису природе);</p>	<p>Описивање (прожимање):</p> <p>– описивање динамичких и статичких појава у природи .</p> <p>Појмови: описивање, пејзаж, динамичност, статичност, појаве, природа, описни придеви.</p> <p>Тематска област: природа и друштво, путовање.</p>	<p>– Вежбања за описивање:</p> <p>Наставник у уводном делу часа на табли испушта реч „пејзаж” и позива ученике да одреде (објасне) њено значење. Очекује се да ће неки ученици знати (сетити се) шта представља пејзаж у ликовној уметности. Уколико је то могуће, било би добро да наставник припреми књигу са репродукцијама пејзажа и да с ученицима поразговара о томе како која слика утиче на њих (тј. како је доживљавају) у зависности од тога какав је пејзаж представљен на датој слици.</p> <p>Наставник чита ученицима одломак из одабраног романа. Ученици треба да заокруже мотиве који у датом тексту формирају слику природе. Наставник им помаже у уочавању разлика између почетних и завршних мотива у описивању природе. Ученици, заједно са</p>	<p>– уз помоћ наставника описује динамичке и статичке појаве у природи;</p> <p>– изражајно описује статичке и динамичке појаве у природи и упоређује пејзаже;</p> <p>– уз помоћ наставника описује природу и уочава и тумачи одлике дескрипције природе;</p> <p>– изражајно описује природу с освртом на детаље из природе;</p>

	<p>– саставља једноставни експозиторни, наративни и дескриптивни текст и организује га у смисаоне целине (уводни, главни и завршни део текста).</p>		<p>наставником, објашњавају статичке и динамичке појаве у природи, као и начин описивања који проузрукује доживљаје које је прочитани текст на њих оставио.</p> <p>Наставник показује ученицима релевантна дела ликовне уметности – одабране пејзаже (нпр. може се користити и ПП презентација). Кроз заједничку игру са наставником ученици треба да неке од својих пријатеља, чланова породице, познаника (или још боље – омиљених књижевних јунака) „сместе” у одређени простор који је приказан на слици, и то на основу асоцијација и утисака, односно атмосфере створене на часу.</p> <p><u>Домаћи задатак:</u> Састав на тему <i>Поглед с прозора моје собе.</i></p>	<p>– уз помоћ наставника саставља једноставни експозиторни, наративни и дескриптивни текст који је организован смисаоним целинама (уводни, главни и завршни део текста);</p> <p>– самостално саставља једноставни експозиторни, наративни и дескриптивни текст, користећи се правилним и повезаним реченицама организованим у смисаону целину (уводни, главни и завршни део текста).</p>
3.	<p>– препознаје и разликује поделу речи према настанку/творби (просте, изведене и сложене);</p> <p>– разликује суфиксе и префиксе од корена речи / творбене основе;</p> <p>– гради изведене речи различите врсте од истог корена (или творбене основе) и гради сложенице.</p>	<p>Творба речи:</p> <p>– разликовање корена речи и творбене основе приликом грађења именица, придева и глагола додајући суфиксе и префиксе.</p> <p>– грађење сложеница са спојним вокалом.</p> <p>Појмови: творба речи, корен речи, творбена основа, суфикси, префикси, инфикси, сложенице.</p> <p>Тематска област: живот и здравље, саобраћај, у куповини.</p>	<p>– Вежбања на часу:</p> <p>Наставник од ученика захтева да у одабраним текстовима подвуку све речи које имају исту творбену основу. Ученици, заједно с наставником, анализирају те речи и сврставају их у одговарајуће породице речи и деле их на просте, изведене и сложене речи.</p> <p>Ученици се поделе у групе и смишљају што више речи које чине једну породицу речи; у њима подвлаче корен речи и излажу своје резултате. Овде треба подстицати језичку креативност код ученика.</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје и разликује речи према настанку (просте, изведене и сложене);</p> <p>– самостално препознаје и разликује речи према настанку и дели их на просте, изведене и сложене;</p> <p>– уз помоћ наставника разликује суфиксе и префиксе од творбене основе;</p>

			<p>Наставник на табли исписује једну просту реч (нпр.: БРОД или МОРЕ или ГРАД или неку другу реч по сопственом избору), док ученици, радећи у паровима, треба да смисле најмање три изведене и три сложене речи за које је мотивна реч проста реч исписана на табли. Ученици се јављају са својим решењима, које наставник исписује на табли. (Овакве игре потпуно ангажују све ученике и мотивишу их на усвајање и примену знања.)</p>	<p>– самостално издваја суфиксе и префиксе од творбене основе и даје одговарајуће примере;</p> <p>– уз помоћ наставника саставља речи различите врсте од исте творбене основе и гради сложене;</p> <p>– самостално саставља речи различите врсте од исте творбене основе и гради сложене.</p>
Реден број	<p>Резултати од учење</p> <p>//</p> <p>Исходи учења</p>	<p>Содржини и поими</p> <p>//</p> <p>Садржаји и појмови</p>	<p>Активности и методи</p> <p>//</p> <p>Активности и методе</p>	<p>Стандарди за оценување на постигнувањата</p> <p>//</p> <p>Стандарди за оцењивање образовних постигнућа</p> <p>Ученикот/ученичката може да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица може да:</p>
Редни број	<p>Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица ће бити способен/способна да:</p>			
Тематска целина: ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ				
ЈЕЗИК				
1.	– у реченици или тексту препознаје именице у дативу;	Датив:	– Вежбања:	– уз помоћ наставника препознаје (уочава) именице у дативу

<p>– препознаје функцију неправог објекта именица у дативу уз глаголе говорења и давања;</p> <p>– препознаје именичке заменице у дативу у функцији неправог објекта уз глаголе говорења и давања;</p> <p>– препознаје именице у дативу у значењу правца/циља кретања – прилошке одредбе за место.</p>	<p>– препознавање и употреба облика именица и именичких заменица у дативу;</p> <p>– препознавање одређених синтаксичких функција датива (неправи објекат, правац/циљ кретања – прилошка одредба за место).</p> <p>Појмови: падеж, деκлинација, датив, неправи објекат, предлози, правац/циљ кретања – прилошка одредба за место.</p>	<p>Заокружи слово испред низа у коме су све именице у дативу (без предлога).</p> <p>а) мост, ватра, дете; б) моста, ватре, детета; в) мосту, ватри, детету.</p> <p>У следећој реченици подвуци све речи које се налазе у облику датива: <i>Рекао сам му да каже свом брату да буде обзрив док се шета градом?</i></p> <p>У следећим реченицама утврди и напиши када је подвучена именица у дативу. Жена је била лепа. _____ Поклонио је цвеће жени. _____ Седео је на столу. _____ Пришао је столу. _____</p> <p>Ученици бирају именицу, а потом и синтагму коју ће мењати по падежима у једнини и множини (номинатив, датив, акузатив и локатив), али не гледајући у таблу, на којој су написани називи падежа и питања на која се добија одговарајући облик падежа.</p> <p>У одабраном краћем тексту ученици подвлаче именице у номинативу, дативу, акузативу и локативу и групишу их према падежном облику у којем се налазе. Могу да направе одговарајућу табелу.</p> <p>Подвуци неправи објекат у следећим реченицама и напиши у ком је падежу.</p> <p>а) Дао је поклон мајци. _____</p>	<p>у реченици или тексту;</p> <p>– самостално издваја (уочава) именице у дативу у реченици или тексту и даје примере;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје функцију неправог објекта именица у дативу уз глаголе говорења и давања;</p> <p>– самостално препознаје функцију неправог објекта именица у дативу уз глаголе говорења и давања;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје (уочава) именичке заменице у дативу у функцији неправог објекта уз глаголе говорења и давања;</p> <p>– самостално издваја (уочава) именичке заменице у дативу уз глаголе говорења и давања и даје примере;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје (уочава) именице у дативу у значењу правца кретања – прилошке одредбе за место;</p>
---	---	---	---

			<p>б) Испрочала је причу другарици. _____</p> <p>в) Наставник је честитао ученицима. _____</p> <p>На табли се исписују следеће реченице у којима ученици треба да подвуку речи у дативу и да одреде њихово значење:</p> <p><i>Свети Сава пише своје роду.</i> <i>Леси се враћа кући.</i> <i>Дао је брату чоколаду.</i></p> <p>Заокружи слова испред реченица у којима је употребљен датив:</p> <p>а) На планини се још увек задржао снег.</p> <p>б) Упутили смо се ка планини ради скијања.</p> <p>в) Сваки распуст сам проводила на селу код баке и деке у планини.</p>	<p>– самостално издваја (уочава) именице у дативу у значењу правца кретања – прилошке одредбе за место, и даје примере.</p>
2.	<p>– препознаје атрибушке и предикатске функције именица и придева у реченици;</p> <p>– препознаје и правилно користи прави и неправи објекат у усменом или писменом изражавању;</p>	<p>Синтакса падежа (номинатив, акузатив, датив и локатив):</p> <p>– препознавање именица и придева када су у функцији атрибута или када су део именског предиката;</p> <p>– препознавање правога и неправог објекта;</p> <p>– препознавање предлошко-падежних конструкција (датив, акузатив, локатив) у функцији прилошких одредби.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Одреди у којој је реченици именица град у номинативу, а у којој у акузативу:</p> <p>а) Киша је пала на град. _____</p> <p>б) Град је мокар од кише. _____</p> <p>Именице дате у номинативу напишите у дативу и акузативу јединице: ЧОВЕК; ПРОЗОР; Да ли опажете разлику у њиховој деклинацији?</p> <p>Попуни одговарајућа празна места именицама и низом речи датим у заградама:</p>	<p>–уз помоћ наставника препознаје примере у којима су именице и придеви у функцији атрибута или су део именског предиката;</p> <p>– самостално указује на примере у којима су именице или придеви у функцији атрибута или су део именског предиката;</p>

	<p>– препознаје и правилно користи прилошке одредбе у усменом или писменом изражавању.</p>	<p>Појмови: синтакса падежа, номинатив, датив, акузатив, локатив, субјекат, именски део предиката, прави објекат, неправи објекат, прилошка одредба.</p>	<p>а) Улазим у _____. / Живим у _____ (зграда). б) Седам на _____. / Седим на _____ (столица). в) Купила сам поклон _____ (бака). г) Поклонио сам лопту _____ (мој брат Лука).</p> <p>Подвуци предикат у следећим примерима: а) Ови момци су најбољи. б) Кућа је била црвена. в) Она је моја млађа сестра.</p> <p>Допуни реченицу придевом или именицом. а) Моја сестра је _____ на свету. б) Он је био _____ ученик. в) Кад бих био _____, био бих _____.</p> <p>Наставник даје ученицима предлошко-падежне конструкције које они сходно њиховој функцији прилошке одредбе треба да распореде по колонома у одређеној табели. Нпр.: на пијаци, ка школи, у прошлом веку итд.</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје прави и неправи објекат и даје примере;</p> <p>– самостално указује на прави и неправи објекат у усменом и писменом изражавању и даје примере;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје прилошке одредбе у усменом или писменом изражавању;</p> <p>– самостално издваја и правилно употребљава прилошке одредбе у усменом или писменом изражавању и даје примере.</p>
3.	<p>– препознаје заменице као врсту речи у српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје именичке и придевске заменице у српском стандардном језику и разликује придевске од именичких заменица;</p> <p>– препознаје именичке</p>	<p>Заменице:</p> <p>– препознавање и употреба личне повратне заменице <i>себе се</i>;</p> <p>– препознавање и употреба придевских заменица (присвојних, показних, односно-упитних, неодређених, општих, одричних придевских заменица);</p> <p>– деklinација заменица</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>У одломку из путописа „Писма из Норвешке” Исидоре Секулић ученици најпре уочавају именичке заменице. Потом наставник подсећа ученике на то да су именице самосталне речи, а придеви несамосталне. Ученици поступно треба да дођу до закључка да су именичке заменице самосталне речи, а да су придевске заменице несамосталне речи</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје (уочава) заменице као врсту речи у датим примерима;</p> <p>– самостално издваја заменице у реченици или тексту;</p> <p>– уз помоћ наставника разликује именичке од придевских заменица</p>

	<p>и придевске заменице у синтаксичкој функцији субјекта, правог објекта и неправог објекта.</p>	<p>и синтаксичке функције субјекта, правог и неправог објекта.</p> <p>Појмови: лична повратна заменица, придевске заменице, субјекат, прави објекат, неправи објекат.</p>	<p>(односно замењују придеве и ближе одређују именице).</p> <p>Наставник најпре, на основу неког одломка или краћег текста, обрађује присвојне заменице (као и присвојну заменицу за свако лице <i>свој</i>). Ученици у тексту проналазе присвојне заменице, проучавају паралелно дате потребне/огледне табеле, упоређују примере, описују их и изводе одговарајуће закључке. Даље, на исти се начин обрађују и показне заменице итд.</p> <p><u>Напомена:</u> На овом нивоу учења највише пажње треба посветити присвојним и показним заменицама, док се остале врсте придевских заменица могу детаљније обрађивати у вишим разредима.</p> <p>Наставник на табли у табели исписује упитно-односне, неодређене, одричне и опште (и остале) придевске заменице. Ученици проучавају табелу, уочавају и упоређују врсте придевских заменица и изводе одговарајуће закључке.</p> <p>Упиши одговарајуће упитне речи које се односе на дате заменице:</p> <p>_____ – НИЧИЈИ; _____ – ОНАЈ; _____ – ОВАКВА; _____ – ОНОЛИКО.</p>	<p>у српском стандардном језику;</p> <p>– разликује именичке од придевских заменица и даје релевантне примере;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје синтаксичке функције субјекта, правог и неправог објекта именичких и придевских заменица;</p> <p>– самостално препознаје синтаксичке функције правог и неправог објекта именичких и придевских заменица.</p>
--	--	--	---	---

			<p>Одреди функцију заменица у следећим примерима:</p> <p>а) Неко је на вратима. _____</p> <p>б) Свако ће ти исто рећи. _____</p> <p>в) Натерали су их да све испричају. _____</p> <p>г) Ми ћемо те чекати код те зграде. _____</p> <p>Које су врсте заменице дате у следећем исказу: <i>Боље ништа него ништа!</i></p>	
4.	<p>– препознаје и примењује глаголске облике у императиву у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– препознаје предикате исказане императивом у реченици или тексту.</p>	<p>Глаголски начин – императив:</p> <p>– препознавање и употреба императива у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање предиката исказаног императивом.</p> <p>Појмови: глаголски начин, императив.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник од ученика захтева да размисле о томе на који би начин могли да објасне значење следећих примера:</p> <p>УСТАНИ! – заповест, ЧЕКАЈ ме. – жеља, Молим те, ДОДАЈ ми књигу. – молба, ПОНОВИ то још једном! – претња, БУДИ пажљив на часу. – савет.</p> <p>Ученици закључују да је императив или заповедни начин облик за означавање заповести, жеље, молбе, претње, савета, тј. да се њиме износи став говорног лица о томе да ли ће се радња извршити или не, те закључују да императив није глаголско време већ глаголски начин.</p> <p>Ученици треба да подвуку глаголске облике дате у императиву у следећим реченицама:</p> <p>Стој и не мрдај никуда! Ана, лепо очешљај косу! Прво заврши домаћи задатак!</p>	<p>– уз помоћ наставника разликује глаголске облике у императиву у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– самостално издваја (уочава) глаголске облике у императиву у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје предикат исказан императивом у реченици или тексту;</p> <p>– самостално препознаје предикат исказан императивом у реченици или тексту.</p>

			<p>Милане, обрати пажњу! Обуците џемпер, хладно је! Ходај право! Певајмо сложено сви! Једите јабуке сваког дана! Слушај шта ти говорим!</p>	
5.	<p>– разликује предлоге од других врста речи у српском стандардном језику;</p> <p>– разликује предлоге уз датив, акузатив и локатив;</p> <p>– примењује предлоге у грађењу предлошко-падежних конструкција у усменом и писменом изражавању.</p>	<p>Предлози:</p> <p>– усвајање појма предлога у српском стандардном језику;</p> <p>– разликовање и употреба предлога у предлошко-падежним конструкцијама.</p> <p>Појмови: предлог, предлошко-падежна конструкција, предлози уз датив, акузатив и локатив.</p>	<p>– Вежбања:</p> <p>Наставник даје ученицима текст у коме постојеће празнине треба попунити одговарајућим предлозима како би се добиле предлошко-падежне конструкције у дативу, акузативу и локативу.</p> <p>Попуни следећа празна места одговарајућим предлозима: а) Улазим ___ зграду. / Живим ___ згради. б) Седам ___ столицу. / Седим ___ столицу. в) ___ игралишту има много деце. / ___ парку има много деце.</p> <p>У празна места упишите предлоге који одговарају именици у датом падежном облику: а) За рођендан сам ___ ујака добио књигу о риболову. б) Послао сам јој честитку ___ Божић. в) Сви воле да причају ___ тобом. г) Наставница је данас причала ___ новом наставном садржају.</p> <p>Заокружите предлоге који се могу употребити уз именицу у дативу, акузативу и локативу:</p>	<p>– уз помоћ наставника препознаје предлоге као врсту речи;</p> <p>– разликује предлоге од осталих врста речи у српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника разликује предлоге у предлошко-падежним конструкцијама;</p> <p>– разликује и правилно користи предлоге уз датив, акузатив и локатив;</p> <p>– уз помоћ наставника користи предлоге у грађењу предлошко-падежних конструкција у усменом и писменом изражавању;</p> <p>– правилно користи предлоге у грађењу предлошко-падежних конструкција у усменом и писменом изражавању.</p>

			У; ПО; НА; ЗА; ПРЕД; ПРИ; КА; О; ОД; СА.	
6.	– усваја основне појмове о облику (форми) и писању формалног писма.	<p>Језичко стварање:</p> <p>– писање писма (формално дописивање).</p> <p>Појмови: писмо, формално/неформално писмо, правопис.</p>	<p>– Дидактичка вежбања/ игре:</p> <p>На примерима формалног и неформалног писма ученици упоређују садржај, тон и начин обраћања; уочавају правила и доносе одређене закључке.</p> <p>Ученици имају задатак да – следећи наставникове инструкције и поштујући правила о писању великог слова код одређених заменица – напишу по једно кратко службено/формално писмо. Потом, распоређени у паровима, ученици размењују текстове, читају их наглас, указују на правила која се примењују у писању службеног/формалног писма (тј. на евентуалне погрешке у писању писма).</p>	<p>– пише формално писмо;</p> <p>– пише формално писмо и користи се на овом нивоу учења усвојеним правописним правилима приликом писања писма (писање великог слова; употреба интерпункцијских знакова: тачка, упитник, узвичник; запета; писање редних бројева и датума; писање речце <i>не</i>, речце <i>ли</i> и речце <i>нај</i>).</p>
КЊИЖЕВНОСТ				
1.	<p>– препознаје и изражајно чита лирске народне и ауторске песме на српском језику;</p> <p>– доживљава садржај лирске народне и ауторске песме на српском језику;</p>	<p>Лирика:</p> <p>– тумачење и вредновање текстова лирских народних и ауторских песама на српском језику.</p> <p>Појмови: породична песма, обичајна песма, рефлексивна (мисаона) песма, социјална песма, родољубива песма, доживљавање песме, основни мотив, песничка слика, рима,</p> <p>Примери:</p>	<p>– Вежбања за изражајно читање, тумачење и вредновање лирске народне и ауторске песме на српском језику с постепеним усвајањем основних елемената песме: мотив, песничка слика, рима, стилска изражајна средства.</p> <p>Наставник се повремено користи аудио или видео-материјалом с одговарајућом интерпретацијом песама.</p> <p>– Вежбања за изражајно читање лирске народне и ауторске песме и провера степена разумевања прочитаног садржаја.</p>	<p>– чита лирску народну и ауторску песму неправилном интонацијом;</p> <p>– споро чита лирску народну и ауторску песму одговарајућом интонацијом;</p> <p>– течно чита лирску народну и ауторску песму одговарајућом интонацијом;</p>

	<p>– тумачи и вреднује лирске народне и ауторске песме на српском језику.</p>	<p>Породичне народне песме (избор);</p> <p>Обичајне народне песме (избор);</p> <p>„Женидба врапца Подунавца” – народна песма;</p> <p>„Свети Сава” – Војислав Илић;</p> <p>„На Липару” – Ђура Јакшић;</p> <p>„Ковач” – Алекса Шантић;</p>	<p>– Води се добро осмишљени разговор у коме се износе утисци о прочитаној песми и догађају који је у њој описан.</p> <p>– Вежбања која, путем пажљиво вођене дискусије, подстичу ученике да откривају и описују мотив, основну поруку, риму и стилска изражајна средства у лирској песми.</p>	<p>– уз помоћ наставника говори о доживљавању садржаја лирске народне и ауторске песме и препознаје њене основне елементе;</p> <p>– самостално говори о доживљавању садржаја лирске народне и ауторске песме и препознаје њене основне елементе;</p> <p>– уз помоћ наставника тумачи лирске народне и ауторске песме на српском језику;</p> <p>– самостално тумачи и вреднује лирске народне и ауторске песме на српском језику.</p>
2.	<p>– изражајно чита народне и ауторске приповетке на српском језику;</p> <p>– доживљава садржај народне и ауторске приповетке на српском језику;</p> <p>– тумачи и вреднује народне и ауторске приповетке на српском језику;</p>	<p>Епика:</p> <p>– тумачење и вредновање примера текстова народне и ауторске приповетке и њених одлика на српском језику;</p> <p>– препознавање, тумачење и вредновање ....</p> <p>аутобиографије и њених одлика на српском језику.</p>	<p>– Вежбања за читање, доживљавање, тумачење и вредновање народне и ауторске приповетке и вођење разговора о облику и садржају прочитане приповетке на српском језику.</p> <p>– Вежбања за препознавање ликова и њихових особина: уочавање и описивање јунака радње, груписање ликова у односу на главног јунака (нпр. другови, помоћници, противници).</p> <p>– Вежбања за препознавање, тумачење и вредновање аутобиографије и њених одлика на српском језику.</p>	<p>– неправилно чита народне и ауторске приповетке на српском језику;</p> <p>– изражајно чита народне и ауторске приповетке на српском језику;</p> <p>– уз помоћ наставника препричава и тумачи садржај народне и ауторске приповетке;</p> <p>– самостално препричава, тумачи и вреднује садржај</p>

	<p>– препознаје и описује аутобиографију на српском језику;</p> <p>– тумачи и вреднује аутобиографију на српском језику.</p>	<p>Појмови: приповетка (народна и ауторска), аутобиографија, ликови из приповетке, хумор, порука.</p> <p>Примери:</p> <p>„Мала вила” – народна приповетка;</p> <p>„Бајка о дечаку и месецу” – Стеван Раичковић;</p> <p>„Аска и вук” – Иво Андрић;</p> <p>„Златопрста” – Гроздана Олујић;</p> <p>„Аутобиографија” – Бранислав Нушић и/или друга по избору.</p>	<p>– Вежбања за писање аутобиографије на српском стандардном језику.</p>	<p>народне и ауторске приповетке;</p> <p>– одговара на питања у вези са садржајем народне и ауторске приповетке;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје и наводи одлике аутобиографије;</p> <p>– самостално препознаје и наводи одлике аутобиографије;</p> <p>– уз помоћ наставника пише аутобиографију на српском стандардном језику;</p> <p>– самостално пише аутобиографију на српском стандардном језику.</p>
3.	<p>– изражајно чита драму на српском језику;</p> <p>– препричава садржај драме на српском језику.</p>	<p>Драма:</p> <p>– тумачење и вредновање драмских текстова на српском језику.</p> <p>Појмови: драма – комедија, драмски дијалог, драмски ликови и драмска улога, драмска радња, чин, хумор.</p> <p>Примери:</p>	<p>– Вежбања за усвајање и препознавање драмских елемената у одговарајућим књижевним делима на српском језику.</p> <p>– Вежбања за читање драмског текста с поделом улога ученицима.</p> <p>– Интерпретација драмске ситуације с поделом улога ученицима.</p> <p>– Драматизација књижевног дела. Ученици треба да измисле и напишу дијалоге којих нема у задатој причи</p>	<p>– неправилно чита драмски текст или одломак из драмског текста;</p> <p>– изражајно чита драмски текст или одломак из драмског текста;</p> <p>– изражајно интерпретира улогу из драмског текста или одломак из драмског текста;</p>

		<p>„Чича Јордан” – Стеван Сремац (одломак);</p> <p>„Покондирена тиква” – Јован Стерија Поповић (одломак).</p>	<p>и затим да припреме одговарајућу драмску сцену.</p> <p><u>Алтернативно:</u> Приређивање представе на СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (по могућности комедије) у учионици или приказивање одговарајуће представе на видео-биму!</p> <p>Израда маски и костима за представу.</p>	<p>– одговара на питања у вези с драмским текстом;</p> <p>– уз помоћ наставника описује садржај драме и одлике комедије (хумор);</p> <p>– самостално описује садржај драме и одлике комедије (издваја хумористичне делове, дијалоге и сл.).</p>
--	--	---	--	---

Реден број // Редни број	Резултати од учење // Исходи учења Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе бити способен/способна да:	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Активности и методи // Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
Тематска целина: КУЛТУРА СРБА				
1.	<p>– објашњава значај уметничких заната за српску културу и препознаје их;</p> <p>– описује и препознаје наивну уметност, упознаје ауторе из области наивне уметности.</p>	<p>Уметност:</p> <p>– уметнички занат; – наивна уметност.</p> <p>Појмови: уметност, традиција, култура, ћилим, вез, хеклање, штрикање, сликање, осликавање, украси, ткање; наивна уметност, школе наивне уметности, аутори наивне уметности, слике и остала дела српске наивне уметности.</p> <p>Примери:</p> <p>„Наивна и маргинална уметност Србије” – Нина Крстић; „Outsiders”, каталог – Нина Крстић.</p>	<p>– Ученици праве нацрт за продукт једног уметничког заната (на пример, у ћилимарству – за ћилим).</p> <p>– Ученици се упознају со одликама наивне уметности у Србији (школе у Јагодини и Ковачици: познати представници и дела). Потом сликају завичај својих предака, онако како га се сеќају или како га замишљају. Наставник информира ученике о музејима наивне уметности у Србији, говори им о местима у којима се они налазе.</p> <p>– Израда пројекта: Предложени активности се одвијају у раду по групама. Тема је намењена ученицима који желе да се окушају у неком уметничком занату; ученици</p>	<p>– даје примери старих српских уметничких заната;</p> <p>– износи чињенице и занимливости у вези со старим српским уметничким занатима (вез, хеклање, штрикање, сликање на свили и памуку, осликавање тикава, израда украса од пустоване вуне, ткање на разбоју итд.) и објашњава нивов значај за српску културу;</p> <p>– препознаје наивну уметност и наводи</p>

			сами бирају занат и продукт на коме ће радити (вез, хеклање, штрикање, сликање на свили и памуку, осликавање тикве, израда украса од пустоване вуне, ткање на „импровизованом” разбоју итд). На крају свој уметнички рад ученици треба да представе другим ученицима, наставницима и родитељима.	уметнике које се баве наивном уметношћу; – издваја чињенице у вези са наивном уметношћу у Србији и говори о уметницима који се баве наивном уметношћу.
2.	– упознаје се са чувенијим композицијама познатих и мање познатих аутора које припадају српској култури; – пева/казује стихове познатих композиција које припадају српској култури.	Музика: – слушање и певање композиција које припадају српској култури. Појмови: Србија, култура, музика, композиција. Примери: „Тамо далеко” – Ђорђе Маринковић; „Анђели певају” – Николај Велимировић; „Ласте” – Бранко Милићевић; „Другарство” – Драган Лаковић; „Све што деца расту више” – Леонтина Вукомановић.	– Активности ученика су: слушање музике, лично музичко изражавање; извођење музике и музичко стваралаштво у мери у којој то услови и могућности ученика дозвољавају. Корелација између различитих предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Ученике треба подстицати да се музички изражавају и при томе да истражују начине који су њима најсвојственији. Главни критеријум за избор песама је примереност песама узрасту ученика у односу на тематику, ритам, артикулацију мелодијских скокова и сл. У оквиру ове области пожељно је повезивати покрет и певање кроз извођење народних, музичких и дидактичких игара. – Слушање одабраних песама у учионици. Једна од могућих активности јесте и та да наставник подели текст песме ученицима у којем ће одређене рече бити испуштене и да	– препознаје композиције које припадају српској култури и њихове ауторе; – говори о личном доживљају композиција које припадају српској култури; – износи податке о животу и делу аутора српских композиција; – пева/казује стихове познатих композиција које припадају српској култури; – изражајно пева/казује стихове познатих композиција које припадају српској култури.

			од ученика затражи да приликом предстојећег слушања песме одговарајућим речима попуне празна места. На крају сви ученици с наставником проверавају тачност текста и ту исту песму певају.	
3.	<p>– препознаје старе српске куће и њихове типове;</p> <p>– описује изглед старих српских кућа.</p>	<p>Старе српске куће</p> <p>– препознавање старих српских кућа и њихових типова.</p> <p>Појмови: културна баштина, градитељство Србије, култура, традиција, фолклор, стара српска кућа.</p>	<p>– Тема се бави специфичним изгледом старих српских кућа (војвођанска, моравска, шумадијска, планинска и др.). Могуће активности: формирање дигиталне колекције фотографија и цртежа, обликовање презентације, израда макета, израда идејних решења за савремене куће са традиционалним елементима, организовање тематске изложбе и сл.</p> <p>– Приређивање пројекта на српском језику у вези с одабраним примерима старих српских кућа.</p> <p>– Припремање презентације о завичајној културној баштини.</p> <p>–Цртање старих српских кућа и приређивање изложбе.</p>	<p>– препознаје и описује изглед старих српских кућа;</p> <p>– износи чињенице и занимљивости у вези са специфичним изгледом старих српских кућа;</p> <p>– израђује зидне новине, односно одговарајуће презентације о завичајној културној баштини.</p>

ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Планирањето на наставата на изборниот предмет Јазик и култура на Србите треба да биде во координација со Наставниот план и програма за овој предмет и да ги опфаќа предвидените содржини од сите тематски подрачја/компоненти (Слушање и говорење, Читање и пишување и Култура на Србите). При одредувањето на бројот на часовите за овој наставен предмет треба да се имаат предвид и работните услови во училиштето во коешто ќе се изведува наставата по овој предмет. Исто така треба да се имаат предвид и потребите и можностите на ученикот, односно групата ученици. При планирањето на наставата секогаш треба да се почитува одредениот/препорачаниот временски рок за реализација на содржините, како и нивото на постигнувањата.

Сите содржини на оваа програма се меѓусебно поврзани, на тој начин се нуди можност за комбинирање на содржините при нивната реализација. **Одредувањето и формулирањето на наставните содржини преку лингвистички и теорискокнижевни термини исклучително му е наменето на наставникот, додека пак, на ова рамниште од учењето на српскиот стандарден јазик, книжевност и култура учениците би требало да ги запознаваат тие содржини на ниво на препознавање и опишување, но не и да ги дефинираат.**

Тематската целина Слушање и говорење предвидува учениците да се стекнат со компетенции за прераскажување, раскажување и опишување. Наставникот треба добро да ги подготви учениците, пред сè, да ги разликуваат наведените форми на јазичното изразување, а потоа и најмногу внимание да му посвети на опишувањето како најсложена форма јазично изразување на ова ниво од учењето и да ги подготвува учениците да го локализираат она што го опишуваат, да воочуваат и да разликуваат. Се препорачува и увежбување како на усната, така и на писмената дескрипција преку пишување есеи, бидејќи на тој начин се усвојуваат трајни вештини на опишувањето во комуницирањето.

Подрачјето Читање и пишување опфаќа содржини од областа на српскиот јазик и книжевност. Една од најважните цели на ова подрачје е учениците да се оспособат колку што е можно повеќе правилно да се изразуваат на српски стандарден јазик, па се препорачува да се посветат повеќе часови на писменото изразување. Преку содржините на потподрачјето Јазик учениците треба да ги прошират своите знаења за видовите зборови и нивните категории (именки, придавки, заменки, глаголи, предлози, односно род, број, лице, начин, падеж), за простата реченица (подмет, прирок и директен предмет и индиректен предмет и прилошка определба) и за употребата на правописната норма на српскиот стандарден јазик, како и практично да ги применуваат усвоените знаења. Во Програмата се вклучени и содржини во однос на јазично творење, поточно пишување формално писмо. Видовите зборови на ова ниво и граматичките правила би требало да се претставени на часовите само преку типични примери и во рамките на препорачаните заокружени тематски целини за проширување на лексичкиот фонд на ученикот. Така, на пример, не треба да се инсистира ученикот да владее со термините – деклинација, конјугација и сл. – туку да ги препознае по основните карактеристики и да ги употребува. Втора важна цел е увежбување на изразното читање, доживувањето, толкувањето и вреднувањето на прочитаните дела преку препорачаните содржини од потподрачјето Книжевност. Таа цел се постигнува преку постепено зголемување на барањата и прилагоден избор соодветни текстови од српската книжевност. Како подготовка за изразното читање, наставникот треба со учениците добро да го протолкува избраниот текст, бидејќи изразното читање по правило се увежбува на претходно обработен и добро разбран текст. Исто така, содржините од тематската целина Читање и пишување може да се комбинираат (лирска песна со глаголски начин; драма со прилошки определби за време, место и начин и сл.), но содржините од ова подрачје може да се комбинираат и со содржините од другите тематски подрачја (на пр. Читање и пишување, содржина: Драма со Слушање и говорење, содржина: Опишување динамични и статички појави во природата).

Тематската целина Култура на Србите има за цел учениците да се запознаат со различни сегменти од српската култура: со историјата, народната традиција и уметноста. Затоа, би требало наставникот добро да се подготви за презентацијата на овие содржини за

да учениците се здобијат со колку што е можно повеќе знаења и да можат тие знаења да ги поврзуваат и со содржините од другите наставни предмети. Покрај добрата подготовка, за овие часови исто така се препорачува наставникот да подготви колку што е можно повеќе активности, односно учениците се запознаваат со овие содржини преку интерактивна практична настава, на пр. по пат на изработка проекти, драмски изведби, натпревари, квизови и др.

Преку примерите задачи во колоната Активности и методи се формулирани барањата во поглед на обемот на програмскиот материјал кој учениците би требало да го совладаат, а потоа, соодветно се дефинирани и критериумите за оценување на постигнувањата. При формулацијата на прашањата, барањата и задачите треба да се има предвид и тоа дека со нив се одредени и основни и повисоки нивоа знаења (анализа, синтеза, генерализација и примена). Тематски области кои се препорачуваат да се користат при усвојувањето на српскиот јазик (проширувањето на лексичкиот фонд) и при давањето примери за вежби, согласно со возраста на учениците се: **блиска и поширока животна средина, луѓето од околината, природа и општество, патување, сообраќај, живот и здравје, на купување** и сл. Наставата мора да биде поставена на таков начин што на секој ученик ќе му се овозможи **повеќе време за усно (и за писмено) изразување** за да се подобри учениковата говорна компетенција, а со цел подобро да го зборува српскиот стандарден јазик. Многу е важно да се почитува и индивидуалната работа, затоа што нивото/степенот на знаењето на јазикот е различно меѓу учениците во едно одделение. Наставникот треба максимално да го мотивира ученикот, притоа користејќи се со соодветни печатени наставни средства, аудио и видео материјали, карти, фотографии, слики, илустрации, апликации, презентации и др.

ПРЕПОРАКИ ЗА ГОДИШЕН ФОНД ЧАСОВИ: 72 часа годишно, два часа седмично.

Слушање и говорење – 12 часа; Читање и пишување – 52 часа (Јазик – 28 и Книжевност – 24); Култура на Србите – 8 часа.

НАСТАВНИ СРЕДСТВА:

- вежбанка или учебник наменет за предметот Јазик и култура на Србите;
- речници и енциклопедии;
- интернет и образовен софтвер;
- списанија за деца;
- аудио и видео материјали;
- други извори за учење (споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, кина, театари, национални паркови и др.)

ДИДАКТИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Планирање наставе изборног предмета Јазик и култура Срба треба ускладити с датим Наставним планом и програмом: њиме би у потпуности требало да буду обухваћени предвидени садржаји свих тематских целина (Слушање и говорење, Читање и писање, Култура Срба). Приликом одређивања броја часова којим се изразува обим предмета Јазик и култура Срба неопходно је имати у виду радне услове у школи у којој ќе се изводи настава овог предмета, као и образовне потреби и могућности ученика, односно одељења или групе ученика. У планирању наставе треба се руководити и поштовањем препоручених рокова за реализацију садржаја и имати у виду предложене нивое постигнућа.

Сви садржаји овог програма међусобно су тематски повезани, чиме је понуђена и могућност њиховог комбиновања у извођењу наставе. **Употребљени лингвистички и књижевнотеоријски термини у исказивању и формулисању наставних садржаја намењени су искључиво наставнику, док ученици, на овом степену учења српског стандардног језика, књижевности и културе, појмове из датих садржаја треба да упознају на нивоу препознавања и описивања, а не и да их дефинишу.**

Тематска целина Слушање и говорење предвиђа да ученици овладају компетенцијама за препричавање, причање и описивање. Наставник треба да добро припреми ученике да пре свега разликују наведене облике језичког изражавања, а затим највише пажње да посвети описивању као најсложенијем облику језичког изражавања на овом нивоу учења и да навикава ученике да локализују оно што описују, уочавају и издвајају. Препоручује се и увежбавање усмене, као и писмене дескрипције кроз израду есеја јер се на тај начин усвајају трајне вештине описивања у комуницирању.

Тематска целина Читање и писање обухвата садржаје из области српског језика и књижевности. Један од најважнијих циљева ове области јесте да се ученици оспособе да се у што већој мери добро изражавају на српском стандардном језику, те се препоручује да више часова буде посвећено писменом изражавању. Кроз садржаје ужег подручја Језик ученици треба да прошире своја знања о врстама речи и њиховим категоријама (именице, придеви, заменице, глаголи, предлози, односно род, број лице, начин, падеж), простој реченици (субјекат, предикат, прави и неправи објекат и прилошка одредба) и употреби интерпункцијских знакова у складу с правописном нормом српског стандардног језика, као и да практично примењују усвојена знања. У Програму су обухваћени и садржаји у односу на језичко стварање, односно писање формалног писма. Врсте речи на овом нивоу, као и граматичка правила, требало би радити само на типичним примерима и у оквиру препоручених оквирних тематских области за проширивање лексичког фонда ученика. Тако, на пример, не треба insistирати да ученик влада терминима – деклинација, конјугација и др. – него да их препознаје по основним особинама и да их употребљава. Други важан циљ јесте увежбавање изражајног читања, доживљавања, тумачења и вредновања прочитаних дела кроз препоручене садржаје ужег подручја Књижевност. Тај циљ се постиже кроз постепено повећавање захтева и прилагођен одабир текстова из српске књижевности. Као припрему за изражајно читање, наставник треба да с ученицима добро протумачи одабрани текст, јер се изражајно читање по правилу увежбава на претходно обрађеном и добро схваћеном тексту. Такође, садржаји тематске целине Читање и писање могу се комбиновати (лирска песма и глаголски начин; драма и прилошке одредбе за време, место и начин и сл.), али се садржаји ове целине могу комбиновати и са садржајима других тематских целина (нпр. Читање и писање, садржај: Драма са Слушањем и говорењем, садржај: Описивање статичких и динамичких појава у природи).

Кроз садржаје тематске целине Култура Срба ученици треба да се упознају с различитим сегментима српске културе: са историјом, народном традицијом и уметношћу. Стога, наставник треба да се добро припреми за презентацију ових садржаја како би ученици стекли што више знања и како би могли да та знања повезују са садржајима других наставних предмета. Осим добре припреме, за ове часове препоручује се и то да наставник припреми што више активности, односно да се ученици упознају с овим садржајима кроз интерактивну практичну наставу, нпр. путем израде пројеката, драмских извођења, такмичења, квизова и др.

У примерима задатака у колони Активности и методе формулисани су захтеви у погледу обима програмске материје којом би ученици требало да овладају, а сходно томе дефинисани су и критеријуми оцењивања образовних постигнућа. У формулацији питања, захтева и задатака треба имати у виду и да се њима одређују и основни и виши нивои знања (анализа, синтеза, генерализација и примена). Оквирне тематске целине чијим се корпусом наставници могу служити приликом усвајања српског језика (проширивање речника) и за давање примера за вежбање примерених узрасту ученика јесу: **ближе и шире окружење, људи у окружењу, природа и друштво, путовање, саобраћај, живот и здравље, у куповини и сл.**

Настава мора бити заснована на могућности да сваки ученик добије више времена за увежбавање **усменог (и писменог) изражавања**, што би требало да побољша ученикову говорну компетенцију, тј. да ученик добро овлада српским стандарднојезичким системом. Веома је важан одговарајући приступ индивидуалном раду јер међу ученицима у одељењу постоје изразите разлике у степену овладаности српским језиком. Наставник треба да максимално мотивише ученика за рад, користећи се одговарајућим штампаним наставним средствима, аудио и видео-материјалом, картама, фотографијама, сликама, илустрацијама, апликацијама, презентацијама и другим наставним средствима и помагалима.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 72 часа годишње, два часа недељно.

Слушање и говорење – 12 часова; Читање и писање – 52 часа (Језик – 28 и Књижевност – 24); Култура Срба – 8 часова.

НАСТАВНА СРЕДСТВА:

- вежбанка или уџбеник намењен предмету Језик и култура Срба;
- речници и енциклопедије;
- интернет и образовни софтвер;
- часописи за децу;
- аудио и видео-материјали;
- други извори за учење (споменици културе, музеји, домови културе, библиотеке, биоскопи, позоришта, национални паркови и др.).

<p>Оценување на постигнувањата на учениците</p>	<p>Дијагностичко оценување (на почетокот на училишната година, за наставникот да ја провери и оцени состојбата во училницата и потребите за работата со учениците, со цел квалитетно планирање и реализација на наставните активности);</p> <p>Формативно оценување (податоци за постигнувањата на ученикот во сите развојни аспекти во форма на ученичко портфолио);</p> <p>Микросумативно оценување (оценување на полугодие, а врз основа на формативното оценување);</p> <p>Сумативно оценување (врз основа на сите претходни оценувања и собрани информации за работата на ученикот за време на целата учебна година во рамките на сите програмски подрачја).</p>
<p>Оцењивање образовних постигнућа ученика</p>	<p>Дијагностичко оцењивање (на почетку школске године, да би наставник проверио и оценио стање у училници и потребе рада со ученицима ради квалитетног планирања и реализације наставних активности);</p> <p>Формативно оцењивање (податоци о учениковим постигнућима у свим развојним аспектима у облику ученичког портфолија);</p> <p>Микросумативно оцењивање (полугодишње оцењивање на основу формативног оцењивања);</p>

	<p>Сумативно оцењивање (на основу свих претходних оцењивања и прикупљених информација о учениковом раду током целе школске године у склопу свих програмских подручја).</p>
<p>Користена литература и извори</p> <p>Коришћена литература и извори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Петар Влаховић, <i>Србија: земља, народ, живот, обичаји</i>, Етнографски институт САНУ, Београд, 1999. 2. Ненад Вујадиновић, <i>Српскиот јазик како наставен предмет во основните училишта во Република Македонија</i>, Докторска дисертација, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2007. 3. Јован Деретић, <i>Историја српске књижевности</i>, Sezam Book, Београд, 2013. 4. Јован Деретић, <i>Културна историја Срба</i>, Euro Book, Београд, 2018. 5. Јелена Журић, Јелена Ангеловски, <i>Српски језик и књижевност за шести разред основне школе</i>, Приручник за наставнике, Едука, Београд (http://osnovneskole.edukacija.rs/wp-content/uploads/2016/06/Prirucnik-srpski-jezik-6-razred.pdf). 6. Павле Илић, <i>Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси. Методика наставе</i>, Змај, Нови Сад, 2001. 7. Бранко Јовановић (ур.), <i>Улога образовања и васпитања у развијању хуманистичких, интеркултуралних и националних вредности</i>, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2014. 8. Јелица Јокановић-Михајлов, Весна Ломпар, <i>Говоримо српски</i>, Уџбеник српског језика за странце, МСЦ, Београд, 2015. 9. Весна Ломпар, <i>Српски с лакоћом</i>, Приручник за предаваче српског језика као страног, МСЦ, Београд, 2017. 10. Весна Крајишник, Душанка Звекић-Душановић, <i>Опити стандарди постигнућа за предмет српски језик као нематерњи језик за крај првог и другог циклуса обавезног образовања, опитег средњег образовања и основног образовања одраслих</i>, Приручник за наставнике, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2017. 11. Весна Крајишник, Александар Догнар, <i>Препоручена лексика за предмет Српски као нематерњи језик за први циклус обавезног образовања</i>, Помоћно наставно средство за наставнике у остваривању исхода, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2018. 12. Симеон Маринковић, <i>Приручник за наставу српског језика у шестом разреду основне школе</i>, Креативни центар, Београд, 2008. 13. Јелена Михајловић, <i>Проблемски приступ настави граматике у основној школи</i>, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2019. 14. Милија Николић, <i>Методика наставе српског језика и књижевности</i>, Завод за уџбенике, Београд, 2010. 15. <i>Rečnik književnih termina</i>, Institut za književnost i umetnost u Beogradu – Nolit, Beograd, 1985. 16. Киро Камберски и др. (ур.), <i>Наставникот и квалитетот на образованието</i>, Зборник на трудови од научна расправа, Дом на просветните работници на Македонија, Скопје, 2007. 17. <i>Правилник о остваривању образовно-васпитног рада у иностранству</i>, Службени гласник РС, бр. 28/2018 од 12. 4. 2018. године.

	<p>18. Марија Ранђеловић, <i>Педагошко мишљење и методолошка култура наставника и васпитача</i>, Институт за економију и право, Београд, 2014.</p> <p>19. Наташа Б. Станковић Шошо, <i>Књижевно дело Бранислава Нушића у настави</i>, Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Београд, 2016.</p> <p>20. Јудит Холенвегер, Едина Кромпак, <i>Прирачник за наставници. Активности за поддршка на сите ученици во училиште и во училница</i>. Канцеларија на УНИЦЕФ, Скопје, 2018.</p>
Институција/носител на програмата	Биро за развој на образованието (БРО)
Потпис и датум на донесување на наставната програма	бр. 18-10553/3 22.9.2022 година
Датум на ревизија	